

Dualismus - dvojí

Důsledný monismus je filosoficky neudržitelný a vlastně nemožný, i když mu dávali přednost někteří velcí filosofové. Descartovský dualismus byl sice užitečný, především protože provokoval svou neschopností nějak myšlenkově vyřešit vztah mezi myšlením a rozprostraněností (neboli mezi myslí a tělem); dodnes tím provokuje analytické filosofy. Chybou tohoto typu dualismu bylo – a je – především to, že onu čáru či hranici mezi myslí a tělem vede nesprávně – ta „hranice“ totiž vede ve skutečnosti jinudy. Je nanejvýš zapotřebí bedlivěji rozlišovat mezi niterností jakožto subjektivitou (tedy jako myslí, vědomím, myšlením), a mezi niterností jako ne-vnějšností, nezvnějšněností, nezpředmětněností: subjektivita má totiž také svou vnějšnost, vnější stránku, ke které lze – při vědomí relativnosti – legitimně přistupovat také zvnějšku. A stejně tak také obráceně platí, že i ke všem „tělům“ (pravým tělům, nikoli prostě „tělesům“ jako pouhým konstrukcím, izolovaným od ostatních, tedy byť ne pouze geometrickým, ale třeba i biologickým) vždycky náleží vedle jejich předmětnosti také nějaké „nitro“, nějaká „niternost“. Skutečným problémem je tedy nikoli povaha přechodů od „těla“ k „mysli“ nebo od „mysli“ k „tělu“, nýbrž z nitra navenek a zvenčí dovnitř. Tento druhý typ „dualismu“ otvírá na jedné straně celou škálu naléhavých otázek (dnes především pro biology, ale perspektivně i pro fyziky, zejména teoretické, ale vlastně pro všechny typy věd vůbec, nejen přírodních), ale zejména obrovskou oblast „první filosofie“, totiž pro zkoumání povahy skutečnosti tzv. nejsoucího, tj. jednak toho, co už není, ale je nějak ještě přítomno v tom co právě „jest“, a jednak toho, co ještě není, ale na co už je zaměřeno a k čemu směřuje i to, co právě „jest“. A tato „hranice“ mezi niterným a vnějším (jakož i mezi jsoucím a nejsoucím) se nesmí stát mezí, oddělující nějaké región, samostatné oblasti skutečného světa, ale musí být vedena každým jsoucím, tj. prostředkem každého pravého (tj. vnitřně sjednoceného) jsoucího, které je a může být jsoucím vskutku jen tak, že obě jeho „stránky“, vnitřní i vnější, drží spolu jako dějící se celek, tj. jsou a musí být udržovány v jednotě právě opakovanými aktivními přechody mezi oběma, tedy zvnějšňováním vnitřního a zvnitřňováním vnějšího. Dualismus v nitřního a vnějšího je tedy jediný filosoficky možný (legitimní), protože „fysický“ (či „fyseologický“) a tudíž „dynamický“, nikoli schematicky fixovaný dualismus.

(Písek, 110608-1.)